

Prijzen lijken in rustig vaarwater te komen

Nog steeds is er onduidelijkheid over de status van de economie in China. De productieactiviteit in China is in oktober gekrompen. Dat was niet verwacht waaruit blijkt dat China het

lek nog niet boven heeft. In de Verenigde Staten heeft de Federal Reserve de rente onveranderd gelaten. Men wil nu duidelijk even de kat uit de boom kijken naar het effect van de prijsstijgingen. In de eurozone kwakkelde de economie nog steeds. De economische groei in het derde kwartaal viel tegen en het lijkt er op dat er sprake is van een kleine krimp. In Nederland is de inflatie in oktober met 0,4% gedaald. Dat komt eigenlijk alleen door de dalende energieprijzen. Het gaat nog steeds niet goed met de bedrijvigheid in de Nederlandse industrie. Deze is in oktober opnieuw gekrompen. Het is de veertiende maand op rij met krimp. Er zijn minder nieuwe orders en de kosten stijgen door de gestegen rente. Ook in Duitsland draait de industrie nog niet op volle toeren. Dat komt tot uiting in de afgenomen hoeveelheid energie. Het lijkt er op dat dit jaar in Duitsland de laagste hoeveelheid energie verbruikt wordt in meer dan dertig jaar. De zwakke markomstandigheden zijn de grootse veroorzaker. Ondanks dat zijn wel een aantal stilgelegde steenkolencentrales opnieuw opgestart om in ieder geval niet met tekorten opgezadeld te worden in de aankomende winter.

HET WEER

De storm Ciarán heeft haar sporen in Europa achtergelaten. De wind zal komende week nog zeker meer dan gemiddeld aanwezig zijn. In het begin van de week nog boven gemiddeld, maar richting einde van de week weer op gemiddelde waarden. Ook de regen zal regelmatig voorkomen. Dat zorgt voor meer opwek waterkracht. Temperaturen begin van de week 10, maar later in de week 11 tot 12 graden. Dat is een normale temperatuur voor deze tijd van het jaar.

OLIE

De olieprijsen zijn afgelopen week gedaald. De markten hadden al rekening gehouden met de Israëlische grondinval in Gaza en nu dat ook een feit is wijzigt de blik naar andere macro-economische factoren. De focus

van de oliemarkt valt dan terug op mondiale factoren van vraag en aanbod. Een forecast van de olieprijsen door de Wereldbank laat zien dat olieprijsen in Q4 op het huidige niveau blijven en in 2024 zullen dalen. Ook zij geven aan dat een verdere escalatie van het conflict gevolgen kunnen hebben voor het olieaanbod wat kan leiden tot prijzen boven de \$140 per vat. Vooralsnog is het sentiment dat het conflict een beperkte impact zal hebben op de grondstoffenmarkten. De olie- en gasproductie in de VS blijven stijgen. Dat zorgt voor veel aanbod en druk op de prijzen. De Amerikaanse voorraden ruwe olie zijn de afgelopen week met 0,8 miljoen vaten gestegen. OPEC produceerde in oktober 28,08 miljoen vaten olie per dag, en dat zijn er 50.000 méér dan in september. De week werd op vrijdag afgeloten op \$85,34.

KOLEN

De steenkoolprijzen zijn de afgelopen week sterk gedaald, samen met de rest van de markt. De milde temperaturen zorgen voor een lage vraag naar verwarming. De rivierstromen, die de continentale steenkoolaanvoer beperkten, zijn hersteld en vormen niet langer een obstakel voor de vraag naar steenkool. De import van steenkool in oktober was bijna de helft van het volume van dezelfde maand vorig jaar. Alhoewel de storm Ciarán ervoor heeft gezorgd dat de grootste Europese kolenimportterminal in Rotterdam tijdelijk werd gesloten zijn er geen gevolgen geweest voor prijsvorming. De kolenprijs voor de maand december sloot op €120,65 per ton.

GAS

De gasprijzen zijn de laatste dagen van oktober nog aardig gedaald, maar bleven vanaf woensdag vrij stabiel. Al met al is er sprake van een gezond aanbod en relatief warm weer. In de loop van afgelopen woensdag was in de nieuwe weersvoorspellingen zichtbaar dat er wat kouder weer in

aantocht was. Weliswaar nog binnen de gemiddelde waarden, maar wel kouder dan de vorige forecast. De prijsdaling werd daardoor omgezet in een stabilisering van de prijs. Een ongeplande storing in Noorwegen zorgde voor een beperking van de aanvoer (ca. 210 GWh/d). Omdat voor het weekend de handelaren posities sluiten zien we op vrijdag vaak een kleine stijging van de prijs. Als de markt echter de nieuwe temperatuurforecast heeft geabsorbeerd valt men terug op de basis fundamentals: hoge voorraden en de herstellende Noorse productie. Dat kan leiden tot druk op de prijzen. De export van Amerikaans vloeibaar aardgas (LNG) in oktober bedroeg 7,92 miljoen ton. Alleen in de maand april werd meer geproduceerd: 8,01 miljoen ton. Voor de eerste helft van 2023 was de VS de grootste LNG-exporteur ter wereld, gevolgd door Qatar en Australië. Europa was in oktober met 60% de belangrijkste afnemer van Amerikaanse LNG. Door spanning op het politieke podium worden Aziatische kopers door de Chinese overheid ontmoedigd om lange termijn overeenkomsten met Amerika te sluiten. De VS heeft een nieuw sanctiepakket tegen Rusland uitgevaardigd, dat zich ook richt op energieprojecten zoals Arctic LNG 2. Door het wegvallen van het Russische aanbod heeft Europa ter vervanging ongeveer 30 miljard kubieke meter hervergasingscapaciteit per jaar opgebouwd. Het is dan ook sterk de vraag of de capaciteiten volledig benut gaan worden. Het is heel goed mogelijk dat nieuwe terminals niet of maar ten dele nodig zijn. Men verwacht dat door het groeiende aanbod van hernieuwbare stroomproductie de vraag naar aardgas om stroom te produceren in 2026 met 8% zal afnemen (35 miljard kubieke meter).

POWER

Windenergie heeft deze week de prijzen gedomineerd. Overall gezien zijn de prijzen gedaald. De wind heeft echter niet geleid tot negatieve uurprijzen. Het beschikbare windvermogen was donderdagochtend meer dan 9 GW, maar aan het einde van de ochtend begonnen de offshore windparken met afschakelen. Rond 14.00 uur volgden ook landgebonden parken, en zakte het vermogen tot onder de 5 GW. Na het voorbijtrekken van het hoogtepunt van de storm liep het beschikbare vermogen weer op. Gascentrales draaien alleen wanneer de wind de vraag naar stroom niet aankan, en van de kolencentrales was alleen een eenheid in Eemshaven actief. De Cobra-verbinding met Dene-marken is om technische redenen niet beschik-

baar. Ook is een Franse kerncentrale stilgevallen; Flamanville2 (1,3 GW). Dit als gevolg van de storm. Afgelopen donderdag was Tennet driftig op zoek naar partijen die mee konden helpen om het net op 50 Hz te stabiliseren. Tennet doet dat met veilingen voor regelvermogen (frequency containment reserve). Deelnemende partijen kunnen inbieden. Donderdag kwam de prijs voor de uren 16.00 uur - 20.00 uur uit op €77.777 per MWh, extreem hoog. Een exacte reden is nog niet bekend.

EMISSIONS

Milde temperaturen en winderig weer zorgen voor een afnemende vraag naar koolstofcertificaten. Uit de Commitment of Traders-

gegevens van afgelopen vrijdag blijkt opnieuw een stijging van de netto shortpositie van beleggingsfondsen gedurende de afgelopen week. Dalende prijzen zijn dan logisch. Omdat de shortpositie zal moeten worden afgedekt zijn stijgingen van de prijs niet uitgesloten. Intraday waren er behoorlijke prijsfluctuaties, wat wil zeggen dat de Europese koolstofmarkt vaak wordt aangestuurd door technische handel en sentiment op de korte termijn, en niet op basis van fundamentele factoren. De week sloot op €77,64 per ton.

OUTLOOK

GAS

STABILISATIE VAN PRIJZEN

De temperatuur zal iets gaan dalen maar blijft binnen de gemiddelde waarden. De wind zal gemiddeld aanwezig zijn en de voorraden zijn prima gevuld. Het lijkt dan ook een rustige week op prijzengebied te gaan worden waarbij prijzen niet al te veel zullen bewegen. Cal24 baseload **daalde:** van 53,80 naar 49,75 €/MWh. De spotmarkt (TTF) handelt op 37,74 €/MWh. Op maandag 6 november noteerde de spotmarkt een prijs van 41,24 €/MWh.

POWER

MINDER WIND, MEER WATER

Met een gemiddeld windaanbod, dalende koolstofprijzen en stabiliserende gasprijzen lijken ook de stroomprijzen deze week in rustig vaar-

water te komen. De beschikbaarheid van Franse kerncentrales bereikt een kritieke waarde, wat mogelijk prijsopdrijvend kan gaan werken. Cal24 baseload **daalde** van 123,10 naar 116,82 €/MWh. De spotmarkt (EPEX) handelde op 59,18 €/MWh. Op maandag 6 november 2023 noteerde de spotmarkt een prijs van 77,62 €/MWh.